

PASTERELOZY ZWIERZĄT DOMOWYCH W POLSCE

STEFAN SAMÓL

Zagadnienie pasterelozy w poważnym stopniu interesuje dzisiaj wszystkie kraje, o czym świadczą dwie kolejne rezolucje Międzynarodowego Biura Epizootycznego z 1952 i 1958 r.

W Polsce problem pasterelozy jest aktualny od lat. Dotychczasowe poglądy jednak, m. in. na patogenozę pasterelozy, były powodem niewłaściwego traktowania omawianego zagadnienia. Odbiciem niesłusznych poglądów na patogenozę są obowiązujące przepisy traktujące tzw. zarazę świń łącznie z pomorem świń. Przepisy można zmienić, chodzi jednak o to, aby można zmienić je na lepsze, a do tego potrzebna jest gruntowna znajomość rzeczy oparta na przesłankach naukowych i konkretne określenie metod walki z daną chorobą.

Z gospodarczego punktu widzenia najważniejsze znaczenie posiadają u nas kolejno: a) pastereloza drobiu, b) pastereloza świń, c) pastereloza bydła.

Pastereloza drobiu. Zagadnienie pasterelozy drobiu staje się z roku na rok poważniejsze. Sytuacja w gospodarstwach chłopskich nie ulegała jak się wydaje zmianie. Drób żyje tam raczej w warunkach pewnej swobody, posiada dostęp do różnego rodzaju karmy, jest przeto odporniejszy i choruje stosunkowo rzadziej. Stały wzrost różnego rodzaju ferm w ostatnich latach, zakładanych niejednokrotnie w nieodpowiednich warunkach przez ludzi nieposiadających dostatecznych wiadomości o hodowli, jest jedną z przyczyn szerzenia się pasterelozy drobiu.

Największe jednak straty wywołuje pastereloza drobiu w bazach skupu i w tuczarniach Centrali Jajczarsko-Drobiarskiej. Nieodpowiedni transport, zbyt duże zagęszczenie, radykalna zmiana warunków bytowania i żywienia, doprowadza do masowych zachorowań w stadach gęsi, kaczek i kur. Zjawisko takie obserwowano np. jesienią ubiegłego roku.

Oto cyfry zachorowań drobiu na pasterelozę, zebrane na podstawie dwutygodniowych wykazów chorób zaraźliwych za ostatnie trzy lata:*)

Tabela 1

Rok	Zagród zapowietrzonych	Sztuk chorych
1957	167	3 283
1958	216	5 743
1959	800	24 977

Najliczniejsze zachorowania stwierdza się w woj. poznańskim, bydgoskim, warszawskim, łódzkim i kieleckim. Sporadycznie pasterelozą drobiu występuje na terenie wszystkich pozostałych województw. Okres największego jej nasilenia trwa od sierpnia do listopada.

Podane cyfry charakteryzują ogólnie wzrost zachorowań pasterelożą drobiu, ale nie wykazują rzeczywistej liczby zagród zapowietrzonych ani też liczby sztuk chorych. Do niedawna hodowla drobiu była dziedziną, której nie poświęcano większej uwagi. Rolnik ze względu na możliwość stosunkowo szybkiej odnowy stada, nie traktował chorób drobiu poważnie i najczęściej w ogóle nie zgłaszał ich wystąpienia. Stosunek ten do chorób drobiu udzielał się również większości lekarzy wet. w terenie.

Obecnie, gdy hodowla drobiu zyskała poparcie ze strony zainteresowanych resortów, a przede wszystkim w związku z wprowadzeniem poważnych bodźców ekonomicznych, zwalczanie chorób drobiu i zapobieganie im ulegnie szybkiej poprawie.

Wzmożenie hodowli drobiu zmienia równocześnie nastawienie służby weterynaryjnej, której zadaniem jest zabezpieczenie zdrowotności istniejących i powstających ferm drobiarskich. Dowodem tego są przeprowadzane kursy specjalistyczne, utworzenie etatów dla specjalistów lekarzy weterynaryjnych w ramach Wojewódzkich Zakładów Weterynarii oraz przy wszystkich większych ośrodkach hodowli i tuczu drobiu.

Terenowej służbie weterynaryjnej konieczna jest jednak jak najśpieszniejsza pomoc.

Z praktyki wiadomo, że leczenie drobiu dotkniętego chorobą jest drogie m. in. wskutek konieczności częstego powtarzania zabiegów i nie zawsze skuteczne. Dlatego też główny nacisk należy położyć na szczepienia zapobiegawcze, szczególnie ptactwa wodnego, gdyż to ulega najczęściej zachorowaniom na pasterelozę drobiu. Uzyskanie odpo-

*) Dane dotyczące rozpowszechnienia cholery drobiu w kraju zostały podane w nr 4 „Medycyny Weterynaryjnej”, 1960.

wiedniej szczepionki dogodnej w użyciu (do szczepień jednokrotnych) wywołującej odporność co najmniej 4-miesięczną — byłoby dużym osiągnięciem. Szczepionkę taką można by zastosować na większą skalę w rejonach częstego występowania pasterelozy drobiu. Przeprowadzone szczepienia w lipcu i sierpniu, zabezpieczyłyby drób na okres jesienny, w którym notuje się najwięcej przypadków choroby. Pozwoliłoby to spodziewać się zmniejszenia liczby zachorowań w bazach zbiorczych i tuczarniach, które — jak wiadomo — w tym okresie są zapełnione.

Jeżeli udałooby się otrzymać szczepionkę, po której zastosowaniu drób uzyskiwałby odporność po kilku dniach, można by przy dobrej woli czynników najbardziej tu zainteresowanych, przeprowadzić szczepienie drobiu w bazach zbiorczych, lub w tuczarniach CJD i wszystkie sztuki trafiające do tuczu mogłyby być uodpornione, czego nie można zapewnić przy szczepieniu drobiu jedynie w rejonach największego nasilenia choroby. Dotychczasowe prace i doświadczenia przeprowadzone przez Instytut Weterynarii pozwalają oczekiwać pomyślnego rozwiązania omawianych problemów.

Pastereloza świń. Dane statystyczne za ostatnie trzy lata przedstawiają się następująco:

Tabela 2

Rok	Zagród zapowietrzonych	Sztuk chorych
1957	910	3.040
1958	553	1.522
1959	398	1.231

Z zestawień statystycznych wynika, że pastereloza świń występuje najczęściej w woj. warszawskim, białostockim, olsztyńskim i gdańskim. Podobnie jak w przypadku cholery drobiu, pastereloza świń występuje głównie w okresie jesieni.

Przytoczone dane statystyczne nie odzwierciedlają jednak całkowicie rzeczywistości, a to z dwóch zasadniczych przyczyn. Pierwsza z nich jest ta, że niektóre województwa (jak np. łódzkie), w których pastereloza świń występuje stosunkowo często, nie wykazywały jej w ogóle w dwutygodniowych wykazach chorób zaraźliwych. Drugą przyczynę stanowi dość luźny podział pasterelozy świń na dwie grupy. Podział ten jest oparty na ostrym, względnie nie ostrym przebiegu choroby. Obowiązkowi zgłaszania i zwalczania z urzędu podlega jedynie ostra postać pasterelozy świń, zwana w nomenklaturze urzędowej „zarazą świń”. Jeżeli zmiany anatomopatologiczne narządów wewnętrznych nie odpowiadają określonym zmianom występującym najczęściej przy ostrym przebiegu

choroby, nie określa się jej jako „zaraza świń”. Stąd wypływa duża dowolność w interpretacji przepisów, posunięta niekiedy tak daleko jak to widać na przykładzie woj. łódzkiego, gdy wszystkie postacie pasterelozy pozostawały poza statystyką.

Zachodzi pytanie czy warto w dalszym ciągu utrzymywać dotychczasowy podział? Czy nie lepiej pasterelozę świń we wszystkich jej postaciach włączyć do listy chorób podlegających obowiązkowi zgłaszania i zwalczania z urzędu, tym bardziej, że w pewnych okolicznościach może zawsze nastąpić uzjadliwienie zarazka. Przy obowiązku zgłaszania zarazy świń w ciągu 24 godz. w przypadku wybuchu nieostrego przebiegu choroby, zawsze istnieje możliwość ratowania zwierzęcia. Konieczne jest jednak dokładne oznaczenie metodą badania laboratoryjnego, w którego wyniku przy uwzględnieniu przebiegu klinicznego i obrazu anatomopatologicznego można by określić przyczynę padnięcia zwierzęcia. W przeciwnym razie, ze względu na to, że pałeczki *Pasteurella* można stwierdzić — jak wiadomo — również i u sztuk zdrowych, zostałyby otwarte możliwości świadomego, jak też nieświadomego podciągania innych chorób pod omawianą tu jednostkę. Jak się wydaje uprościłoby to sprawę zwalczania pasterelozy świń, a poza tym pozwoliłoby uzyskać również pełny obraz stanu epizootycznego. Z kolei umożliwiłoby to dokładne określenie rejonów najczęstszego występowania choroby i podjęcia skuteczniejszych niż dotychczas środków zapobiegawczych w postaci swci-
stej szczepionki, którą można by stosować m. in. w tuczu przemysłowym. Zagadnienie pasterelozy świń występuje najostrzej. Nad taką szczepionką pracuje również Instytut Weterynarii. Z jego ramienia dokonano jednocześnie licznych prób terenowych.

Pasterelozą bydła (zaraza bydła rogatego i dzicyzny). Dane statystyczne za ostatnie trzy lata przedstawia tabela 3.

Tabela 3

Rok	Zagród zapowietrzonych	Sztuk chorych
1957	561	913
1958	348	517
1959	312	571

W przeciwieństwie do pastereloz drobiu i świń dane statystyczne dotyczące pasterelozy bydła są zupełnie realne. Pasterelozą bydła w ostatnich trzech latach występowała w 12 województwach, z czego najczęściej w woj. warszawskim, łódzkim, gdańskim, olsztyńskim, białostockim, bydgoskim i katowickim. Zaznacza się tu szczególnie wyrażenie sezonowe występowanie w okresie jesiennym. Z porównania ilości sztuk chorych i zagród zapowietrzonych wynika, że np. w 1957 r. na

561 zagród zapowietrzonych zachorowało 913 sztuk, w 1958 na 358 zagród — 517 sztuk, a w 1959 r. na 312 zagród zachorowało 571 sztuk. Dowodzi to, że pastereloza bydła atakuje zazwyczaj tylko pojedyncze sztuki w zagrodzie.

Powinno budzić zainteresowanie, że mimo nierzadkich przypadków dobijania sztuk chorych przez właściciela zwierzęcia, co ma miejsce przy ostrym przebiegu choroby, najczęściej nie chorują pozostałe sztuki w danej zagrodzie. W jakich okolicznościach przeto dochodzi do zachorowania tych pojedynczych sztuk bydła, które — ogólnie biorąc — przebywają w takich samych warunkach środowiskowych jak pozostałe sztuki w zagrodzie. Nawet przy uwzględnieniu właściwości indywidualnych poszczególnych osobników jak rasa, wiek, stan odżywiania itp. nie zawsze daje się wytłumaczyć przyczyny sporadycznych zachorowań choć wyjaśnienie tego problemu mogłoby w znacznym stopniu przyczynić się do usprawnienia metody walki z pasterelozą bydła. W dotychczasowych warunkach szczepienia zapobiegawcze przeprowadzane na większą skalę miałyby się zasadniczo z celem. Należałoby uwzględnić jedynie zabezpieczenie większych obór, jeżeli pastereloza pojawia się w nich częściej lub gdy dotyczy większej liczby osobników.

Należałoby tu jeszcze podkreślić, że sprawa ograniczenia występowania niektórych chorób zakaźnych, m. in. pastereloz, jak całkowitej likwidacji innych (np. pomoru świń) — jest zagadnieniem pierwszorzędnej wagi. Tylko bowiem w tym przypadku będziemy mogli liczyć na poprawę sytuacji w zaopatrzeniu rynku wewnętrznego oraz na utrzymanie naszego eksportu zwierząt i produktów pochodzenia zwierzęcego, gdyż służby weterynaryjne państw importujących stawiają przed nami coraz większe wymagania w tym zakresie.

Стефан Самуль (Варшава)

ПАСТЕРЕЛЛЁЗ ДОМАШНИХ ЖИВОТНЫХ В ПОЛЬШЕ

Резюме

С хозяйственной точки зрения самое важное значение имеют поочередно:

- а) пастереллёз домашней птицы,
- б) пастереллёз свиней,
- в) пастереллёз крупного рогатого скота.

Пастереллёз выступает более или менее интенсивным образом в большинстве воеводств в стране. Самое большое усиление отмечается в летне-осенний период. Подробные статистические данные

были опубликованы в 1960 г. („Ветеринарная медицина”, номера 4, 5, 6).

П последние годы наблюдается рост пастереллёза домашней птицы, особенно водоплавающей птицы в заготовочных центрах и птицеоткормочниках. Продукция соответствующих вакцин и проведение профилактических прививок в районе выступления болезни в июле месяце, т. е. перед периодом наибольшего усиления (перед заготовкой домашней птицы), позволяют серьезно ограничить убытки, вызванные пастереллёзом домашней птицы.

В противоположность пастереллёзу домашней птицы, не наблюдается рост заболеваний пастереллёзом свиней. Профилактические прививки должны быть проведены в больших откормочниках или же в районах, где отмечается пастереллёз свиней.

Пастереллёз крупного рогатого скота выступает спорадически и в отдельных хозяйствах болеют лишь отдельные животные.

Опыты, проведенные до настоящего времени позволяют предполагать, что в ближайшем будущем наукой будут разработаны соответствующие вакцины, которые найдут применение на практике. Профилактические вакцины являются в настоящее время самым важным средством в борьбе с пастереллёзом. Полная ликвидация пастереллёза требует подробного ознакомления с этиологией микроба, повышения селекционной культуры и улучшения общих санитарных условий.

PASTEURELLOSES IN DOMESTIC ANIMALS IN POLAND

Summary

From the economic point of view the most significant are alternately the following:

- a) pasteurellosis in poultry;
- b) pasteurellosis in swines;
- c) pasteurellosis in cattle.

The pasteurelloses mentioned above occur more or less often in majority of voivodships of Poland. The pasteurelloses occur mostly in summer and in autumn. The detailed statistical data were published in 1960 („Medycyna Weterynaryjna, No 4, 5, 6).

In the last years an increase of pasteurellosis in poultry has been observed, and especially among water fowl bought by the poultry trade farms and in the poultry fattening farms. The production of suitable

vaccines, as well as the application of prophylactic vaccinations within the regions where the disease has appeared in June, that is before the most often outbreak of the disease (before the large-scale buying of poultry) enables to reduce considerably the losses caused by pasteurellosis in poultry.

On the contrary to the pasteurellosis in poultry, the increase of occurrence of pasteurellosis in swines has not been observed. The prophylactic vaccinations should be conducted in large-scale fattening units or in the region in which the pasteurellosis in swines has been stated.

The pasteurellosis in cattle occurs sporadically, in separate farms only a few animals were subject to the disease.

The present experiments allow to suppose that scientists shall prepare in the future such vaccines that could be used successfully by the breeders. Presently the prophylactic vaccinations are the most important factor in the pasteurellosis control. The total liquidation of pasteurellosis requires an exact knowledge of the pathogenic germ, as well as improvement of the breeding and general sanitary conditions.